

Dziewczynka z zapałkami żyje w Polsce, tu i teraz - czyli o potrzebie rozmów o kosztach energii

Ponad milion rodzin, czyli ok. 10% wszystkich gospodarstw domowych w Polsce, jest dotkniętych problemem ubóstwa energetycznego. Potrzeba wspólnego namysłu nad zagadnieniem dotyczącym najbardziej wrażliwych odbiorców energii nigdy nie była tak paląca jak dziś.

Zainaugurowany 14 marca 2022 r. w Centrum Nauki Kopernik w Warszawie projekt **Narada obywatelska o kosztach energii** ma dać przestrzeń do rozmowy o rozwiązaniach dla problemu ubóstwa energetycznego. *Długo zastanawialiśmy się, czy godzi się w ogóle rozmawiać o tym w tym momencie. Dla wielu z nas jest to oczywiste, że projekt teraz mógłby się nazywać naradą o kosztach wojny* - tymi słowami spotkanie rozpoczął Kuba Wygnański, Prezes Fundacji Stocznia, która jest organizatorem projektu. *Wszyscy teraz będą próbowali sobie wyobrazić równanie energetyczne, w którym Rosji już nie powinno być. Dobrze nam to robi. Im wcześniej zaczniemy się z tym mierzyć, tym lepiej. Zaczynamy coś - nie wiem czy wielkiego, ale ważnego i potrzebnego* - dodał. W realizację projektu włączyły się uznane organizacje, które wspierają zespół Stocznia wiedzą i doświadczeniem. W trakcie spotkania otwierającego, właśnie dzięki ekspertom i ekspertkom, uczestnicy mogli spojrzeć na zjawisko ubóstwa energetycznego z różnych perspektyw: prawnej, społecznej, statystycznej, globalnej, regionalnej i lokalnej, pod kątem norm i wartości, ale przede wszystkim rozwiązań. Rozmawiano także o definicji odbiorcy wrażliwego: jego perspektywie, problemach i potrzebach.

Właściwy czas na naradę

Pomysł na ogólnokrajowy namysł nad rozwiązaniami pojawił się w Fundacji Stocznia ponad rok temu ([przeczytaj tekst pt. Inny pomysł na demokrację](#)). Temat, który jeszcze wtedy nie budził aż takich emocji, okazał się w ostatnich miesiącach bardzo istotny. Napaść na Ukrainę przez Rosję sprawiła, że powiązane z ubóstwem energetycznym tematy energii i jej źródeł nabrały specjalnego znaczenia dla naszego bezpieczeństwa. Zdaniem Justyny Glusman reprezentującej Falę Renowacji, to bardzo dobry moment na rozpoczęcie takiej debaty, a sytuacja na świecie wymaga przyspieszenia transformacji w obszarze energii. *Nastąpiło niesamowite sprzężenie zwrotne między kryzysem klimatycznym i geopolitycznym* - zauważyła również Joanna Furmaga z Polskiej Zielonej Sieci. Rozpoczęcie tego typu rozmowy, mającej ambicję wypracowania nowej umowy społecznej, niesie za sobą wyzwania wymagające solidarności i wspólnotowości. Ich miarą będzie to, na ile między sobą umówimy się, że jesteśmy gotowi ponosić koszty wprowadzenia w życie rozwiązań, które w długofalowej perspektywie zmniejszą problem ubóstwa energetycznego, ale teraz będą wymagać wyrzeczeń ponoszonych przez całe społeczeństwo. *To jest ten rodzaj sytuacji, w której żeby było lepiej, musi być najpierw gorzej* - dodał Kuba Wygnański.

Ubóstwo energetyczne - czym jest?

Różne badania mówią o różnej skali problemu, jakim jest ubóstwo energetyczne. Trudność w szacunkach wynika z braku danych oraz różnego definiowania tego zjawiska. Przyjęta przez Instytut Badań Strukturalnych definicja zjawiska ubóstwa energetycznego

zakłada, że powstaje ono na styku niskich dochodów, niskiej efektywności energetycznej budynków (czyli głównie ich złego stanu technicznego) i wysokich wydatków na energię. *10% polskiego społeczeństwa nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb w zakresie ogrzania mieszkania oraz korzystania z urządzeń elektrycznych. 500 tys. rodzin mieszka w zbyt zimnym mieszkaniu, a ponad połowa z nich egzystuje w budynkach poniżej minimalnego standardu mieszkaniowego* - analizował dane IBS Jakub Sokołowski. - *Problem ubóstwa energetycznego jest ważny i dotkliwy. Ale istnieją rozwiązania, które mam nadzieję wspólnie przedyskutujemy i które mogą pozwolić zredukować skalę ubóstwa energetycznego i poprawić jakość życia osób dotkniętych tym problemem* - dodał ekspert IBS. Joanna Sadzik ze Szlachetnej Paczki apelowała o to aby pamiętać, że *Za każdą liczbą kryją się prawdziwi ludzie. Dziewczynka z zapałkami żyje w Polsce, tu i teraz. Jesteśmy w projekcie po to, by wnieść perspektywę osób, które żyją w zimnie* - dodała. Ekspertcy byli zgodni co do tego, że *zjawisko ubóstwa energetycznego nie jest równoznaczne z ubóstwem dochodowym* - co podkreślała w wystąpieniu Patrycja Płonka z Energie Cités.

Możemy tworzyć ambitniejszą politykę klimatyczną

Rada ekspertów omawiała również kontekst zmian klimatycznych, jako tła dla realizacji transformacji energetycznej oraz potencjalnego pogłębiania się zjawiska ubóstwa energetycznego w Polsce.

Kontekstem tych debat jest przyszłość. Mamy jedną ziemię. Skutki tego co robimy teraz, będą dziedziczyć nasze dzieci i wnuki. Jeżeli ziemia będzie się ocieplać w tym tempie, zbliżamy się w kierunku katastrofy klimatycznej - powiedział w wystąpieniu otwarcia projektu dyrektor Centrum Nauki Kopernik Robert Firmhofer. *Ambitna polityka klimatyczna jest możliwa* - zapewniał Jakub Sokołowski. Ekspertcy wskazywali, że to właśnie sektor gospodarstw domowych znacząco odpowiada za wysoki poziom emisji CO₂. *Głównym źródłem przekroczonych stężeń pyłów zawieszonych jest sektor gospodarstw domowych, a powodem spalanie paliw stałych czy biomasy w często przestarzałych kotłach* - mówiła w swoim wystąpieniu Iwona Bojadźjewa z ClientEarth. Jednym z przytoczonych rozwiązań jest zadbanie o efektywność energetyczną budynków, a nacisk na to zagadnienie położyła Justyna Glusman, mówiąc: *Termomodernizacja budynków rozwiązuje wiele problemów społecznych. Sens ma podejście kompleksowe oraz odpowiednia kolejność działań, z zachowaniem zasad termomodernizacji.*

Pieniądze nie są problemem

Jak zauważyła Monika Kosińska pociąg transformacji w UE "zasuwa", a nam wydaje się, że "sobie wskoczmy w jakimś momencie". Ale już nie możemy dłużej udawać, że problemu nie ma. *Potrzebne jest jak najszybsze stworzenie strategii polskiego sektora energetycznego* - apelował o to, jak również o nasze uniezależnienie od importu surowców energii Marcin Korolec, Dyrektor Instytutu Zielonej Gospodarki. - *To nie będzie proces bardzo szybki i będzie miał wymiar kosztowy, ale musimy się tego zadania podjąć.* Wspomniał także o środkach z Krajowego Planu Odbudowy i jednoczesnej potrzebie refleksji nad jego realizacją, czy wręcz zastanowieniu się czy nie należałoby go "co najmniej przepisać". Strumieni jest już bardzo dużo, a będzie jeszcze więcej - zapewniają eksperci. *Pieniądze nie są problemem. Chodzi o to, by zorganizować ich wydawanie tak, żeby rozwiązać problem i uczynić ludzi odpornymi na dalsze wzrosty cen, a nie tylko dorzucać im do eksploatacji* - dodała Sonia Buchholtz z Forum Energii.

Unia Europejska gwarantem dostępu do energii

Kamila Płowiec, Sekretarz EAPN Polska, Dyrektorka WRZOS, podkreśliła, że dostęp do energii jest unijnym prawem. Wspomina o tym zasada nr 20 europejskiego filaru praw socjalnych (dokumentu przyjętego w 2017 r. przez wszystkie kraje UE), wskazując prawo każdego człowieka do dostępu do podstawowych usług dobrej jakości, w tym energii. Równie ważny aspekt zaakcentowała Sonia Buchholtz mówiąc, że dostęp do energii jest podstawową potrzebą, która nie ma substytutu. *Z ekonomicznego punktu widzenia można jeść coś innego, tańszego, ale nie ma jak zastąpić ciepła czy prądu* - wyjaśniła. Prezes Instytutu na Rzecz Ekorozwoju Wojciech Szymalski nawiązał do istotnej, uzgodnionej przez kraje unijne, deklaracji: *Fakt, że UE podejmuje temat sprawiedliwej transformacji oznacza, że jest to odpowiedzialna polityka. Rozważa w racjonalny sposób skutki i stara się odpowiedzieć na nie* - wyjaśnił. Antonina Kaniszewska z Krajowej Agencji Poszanowania Energii zwróciła natomiast uwagę, że choć problem ten jest z nami od lat, to po raz pierwszy w polskim prawie wpisano element ubóstwa energetycznego dopiero na początku tego roku. Dodała także, że istotne będą uwarunkowania prawne zarówno na poziomie krajowym, regionalnym, jak i lokalnym. *Aby prawo nam pomagało, a nie przeszkadzało wyjść z problemu ubóstwa energetycznego* - zakończyła.

Edukacja i zaangażowanie na poziomie lokalnym

Dla procesu, którego siłą napędową są prowadzone lokalnie narady, nie bez znaczenia jest dostarczanie rzetelnej wiedzy o problemie. Wspólny namysł jest możliwy poprzez zaangażowanie mieszkańców i mieszkanki wszystkich regionów Polski, przedstawicieli organizacji i instytucji lokalnych oraz władz samorządowych i rządowych. *Walka z ubóstwem energetycznym wymaga rozpoznania problemu na poziomie lokalnym* - zauważa Patrycja Płonka, która właśnie w miastach i gminach widzi największy potencjał przeciwdziałania zjawisku. Nie uda się to bez działań edukacyjnych - szczególnie w przypadku tematu ubóstwa energetycznego, który dotyka wiele osób, ale jako zjawisko jest mało rozpoznany. *Poziom świadomości konsumenta w Polsce o rynku energii nie jest wysoki* - zwróciła uwagę Monika Kosińska z Federacji Konsumentów, a czeka nas wkrótce uwolnienie w pełni cen i taryf. *Za tym musi iść edukacja* - dodała. Współuczestniczenie i współdecydowanie w ważnych tematach to idea, która przyświeca organizatorom Narady. *Włączając ludzi do rozmowy, przekazujemy im część odpowiedzialności. To jest kluczowe* - zauważa Joanna Furmaga.

O Naradzie - jak będziemy działać

Spotkanie, podczas którego wybrzmiały głosy ekspertów i ekspertek, to dopiero początek projektu. *Narada obywatelska o kosztach energii* ma przede wszystkim włączyć do rozmowy mieszkańców i mieszkanki, otworzyć szeroką debatę o problemie w lokalnych społecznościach i z sumy tych rozmów uzyskać silny głos, którego nie będzie można ominąć. To inny sposób myślenia, mający innowacyjny charakter, bo nie oparty o klasyczny, polityczny sposób stanowienia prawa, a jednak dążący do wpłynięcia na politykę krajową dotyczącą problemu ubóstwa energetycznego. Wszyscy powinniśmy rozmawiać o problemie i zdanie społeczeństwa będzie tu kluczowe, demokratycznie wybrane rekomendacje będą stanowiły efekt narad.

Cały proces ma doprowadzić do tego, by zaangażowani i zaopatrzeni w informację obywatele zaproponowali rozwiązania problemu ubóstwa energetycznego do wykorzystania na różnych szczeblach. Zebrane z lokalnych środowisk pomysły zostaną przedstawione w formie raportu. Wiedza z narad, poparta wystąpieniami ekspertów i ekspertek, będzie podstawą do spotkania grupy 100 losowo wybranych osób z Polski.

Zostaną oni zaproszeni do udziału w pierwszym ogólnopolskim panelu obywatelskim. Grupa ta, w toku wspólnego namysłu i przy eksperckim wsparciu, wypracuje mapę drogową dla rozwiązania problemu ubóstwa energetycznego w Polsce. Taki model deliberacji społecznej jest sprawdzany na świecie (np. w Wielkiej Brytanii, Kanadzie, USA, czy na poziomie Unii Europejskiej), a Fundacja Stocznia przetestowała komponent lokalny podczas narad obywatelskich o edukacji - wskazując go jako efektywną metodę poszukiwania ważnych społecznie rozwiązań. Dodatkowo, energia obywatelska, jaką uwolniła pomoc Ukrainie i zdobyta w jej trakcie wiedza o współpracy i konieczności solidaryzowania się z najsłabszymi, najbardziej pokrzywdzonymi, może pomóc realizacji projektu wspólnego namysłu na jeszcze większą szansę niż początkowo zakładaliśmy. Nie od dziś wiadomo, że dobre rozwiązania tworzą się szybko i skutecznie dzięki oddolnemu zaangażowaniu obywateli, by następnie móc działać w większej skali - w innych gminach, województwach czy wręcz na szczeblu krajowym.

Wyzwania i pytania

Jak sprawić, by osoby w kryzysie ubóstwa energetycznego stały się sojusznikami transformacji energetycznej? Jak pomóc im wychodzić z tego klinczu? Jakie koszty jako społeczeństwo jesteśmy gotowi solidarnie ponieść na rzecz pomocy grupie najbardziej wrażliwych z nas? Jak zaprojektować polityki, które jednocześnie przyspieszą walkę z zanieczyszczeniem powietrza i uodpornią ludzi na wahania cen surowców? Jak podejść do tego w sposób zintegrowany? Przed nami, społeczeństwem, czas na zadanie ważnych pytań i próba znalezienia odpowiedzi, które - jako głos obywateli i obywateli - będą przedstawione decydentom.

Naradźmy się wspólnie - więcej na www.naradaoenergii.pl

Organizator:

Partner główny:

Rada ekspertów:

Fundacja Stocznia, która tematem partycypacji społecznej zajmuje się od 13 lat, przygotowała zestaw narzędzi i materiałów edukacyjno-informacyjnych jako form wsparcia organizatorów narad lokalnych. Do dyspozycji organizatorów będą gotowe instrukcje dla moderatorów czy edukacyjne materiały multimedialne. Planowane są również webinaria, podczas których zainteresowani będą mogli dowiedzieć się więcej o tym, jak zorganizować naradę lokalną oraz zadać szczegółowe pytania organizatorom z Fundacji Stocznia. Powstała także obszerna baza wiedzy, w której zebrano najważniejsze publikacje związane ze zjawiskiem ubóstwa energetycznego w Polsce i na świecie. Kompendium wiedzy (www.naradaoenergii.pl) stworzone z myślą o każdym z nas, bowiem problem dotyczy nas wszystkich.

[Ubóstwo energetyczne - poznaj problem](#)

[Baza wiedzy dotycząca problemu kosztów energii i ubóstwa energetycznego](#)

[Proces narad - scenariusze i narzędzia](#)

[Partnerzy i rada ekspertów](#)

Kontakt: naradaoenergii@stocznia.org.pl / +48 451 056 148